

Technický úvod do Trail-o pro zkušené orientační běžce

Kontrola 21, 1. den MS 2009 v Miskolci v Maďarsku

Komise IOF pro Trail-o, 2010

IOF, RADIOKATU 20, FI-00093 SLU, FINSKO

1. SPORT PRO VŠECHNY

Trail orienteering (trail-o) je otevřený všem bez ohledu na věk, pohlaví nebo schopnost pohybu. Mnoho aktivních a zkušených orientačních běžců provozuje trail-o a těží z něj různé výhody. Aktivní závodníci díky trail-o zlepšují své schopnosti čtení mapy a terénu, jež poté využívají při závodech v normálním „pěším“ orientačním běhu. Mapařům pomáhá lépe vnímat detaily při interpretaci terénu. Organizátory závodů a stavitele vede k přesnějšímu umístění lampionů a větší pečlivosti při přípravě popisů kontrol. A pokud by vám tyto výhody nepřipadaly dostatečné, je zde ještě jedna, která motivuje zkušené orientační běžce účastnit se trail-o závodů. Láká je výzva k intelektuálnímu soupeření, kterou tato disciplína nabízí.

Cílem tohoto dokumentu je seznámit orientační běžce, kteří by si chtěli trail-o vyzkoušet, s jeho základy dříve, než se postaví na start skutečného závodu. Popisuje procedury typické pro závody trail-o a ilustruje některé ze zásad stavby tratí a řešení kontrol formou fotografického závodu.

2. POZADÍ

Trail-o je jednou ze čtyř mezinárodních orientačních disciplín, mezi které patří pěší OB, lyžařský OB a MTBO. Původně se vyvinul z dlouho zavedené disciplíny pěšího orientačního běhu, ovšem na rozdíl od něj zde závodníci nesmějí opustit trať vedenou po stezkách a cestách (odtud název disciplíny¹) a rozhodují o správnosti umístění lampionů rozmístěných v terénu². Eliminuje se tak vliv fyzického výkonu na výsledek, což umožňuje účast závodníků se sníženou pohyblivostí včetně vozíčkářů.

Trail-o nabízí rovnocenné³ soupeření mezi závodníky s handicapem i bez něj, a to včetně závodníků s těžkým fyzickým postižením. Je to jeden z mála sportů, který umožňuje soupeření takového druhu. IOF jako zastřešující organizace si je vědoma významu takovýchto soutěží a je jejím zájmem zajistit jejich spravedlivost a kvalitu.

Ačkoli v trail-o není přímo měřen fyzický výkon, závody se konají ve volné přírodě a závodníci musejí urazit nemalou vzdálenost v terénu, který není vždy rovinný. Určitý fyzický výkon je tedy k pohybu po trati potřebný. Závodníkům na invalidních vozících je v místech, kde je to potřeba, poskytována asistence.

Během závodu jeho účastníci čelí rozličným orientačním úkolům resp. problémům, které ke správnému řešení vyžadují pečlivé čtení mapy a dobrou interpretaci terénu. Na začátečnických tratích nejsou úkoly příliš komplikované a předchozí zkušenost s OB není klíčová. U závodů vyšší úrovně pak přichází ke slovu čím dál víc orientačních schopností a na mezinárodních závodech nejvyšší úrovně prověřují tratě v maximální možné míře připravenost závodníků, přičemž vyžadují orientační schopnosti na vyšší úrovni než u pěších orientačních běžců.

¹ Trail = stezka. Ve Skandinávii, na Slovensku aj. se disciplína označuje PreO (precizní orientace). Pozn. překl.

² Na každé kontrole může být umístěno více lampionů a závodník mezi nimi vybírá správný. Pozn. překl.

³ Téměř rovnocenné. Omezení rychlosti pohybu, ale hlavně výšky rozhledu mohou hrát svou roli. Pozn. překl.

Trail-o původně vznikl kvůli zapojení handicapovaných závodníků, a proto bylo nutné zaměřit pozornost na motivování právě těchto sportovců k účasti na závodech. Díky tomu se na začátku rozšířil nesprávný názor, že trail-o je určen pouze lidem s fyzickým handicapem. Takové omezení ale neexistuje a trail-o je otevřen všem. Většina účastníků dnešních závodů jsou zdraví lidé s velkým rozsahem znalostí a schopností, včetně světových šampiónů v pěším OB. Každého z nich láká mimořádná technická výzva, kterou před ně tato disciplína staví.

Mistrovství světa v trail-o (World Trail Orienteering Championship - WTOC) bylo poprvé organizováno souběžně s Mistrovstvím světa v orientačním běhu (World Orienteering Championship – WOC) v roce 2004. WTOC je otevřeno všem (nutná je nominace reprezentace na úrovni národních federací) bez ohledu na věk, pohlaví nebo fyzické schopnosti. Zároveň existuje také uzavřená kategorie „Paralympic“ určená pouze těm, kteří splňují příslušná kritéria a jsou po zdravotní stránce certifikováni IOF.

Závodníci, kteří mají zkušenost s pěším OB, obvykle nemívají zásadní obtíže při pochopení formátu trail-o. Mapy jsou stejné, jazyk je stejný a problémy, které mají řešit, se sice v určitém ohledu liší, ale pořád jde o „orienták“ tak, jak jej znají. Komise trail-o při IOF (IOF Trail Orienteering Commission), zodpovědná za udržování a rozvoj disciplíny, si je velmi dobře vědoma potřeby zachovat silnou vazbu na pěší orientační běh v souladu s tím, jak se obě disciplíny orientačního sportu vyvíjejí.

Tento dokument je určen těm, které trail-o zajímá a rádi by se o něm něco víc dozvěděli. Dříve, než se vydáte na skutečné závody, můžete si vyzkoušet vzorovou trať v tomto dokumentu. Připravte se ale na to, že vás možná prověří víc, než očekáváte!

3. NÁSTIN TRATĚ PRO TRAIL-O

Princip trail-o nejsnáze vysvětlíme tak, jako bychom se pohybovali po skutečné trati závodu. Mnohé bude orientačním běžcům důvěrně známé, poukážeme zde ale také na významné rozdíly.

Prezentace má stejnou funkci jako u závodů pěšího orientačního běhu. Před startem dostanete do ruky průkazku, kam budete zaznamenávat své volby na jednotlivých kontrolách. V současnosti se používá papírová průkazka, která je ovšem mnohem větší než u tradičního orientačního běhu. Musí zde totiž být dost místa pro volbu z několika možných řešení na každé kontrole. Elektronický systém pro zaznamenání řešení se pro trail-o zatím připravuje.⁴

Na trať je záhodno vzít s sebou obyčejnou **buzolu**⁵ a hodinky. **Hodinky** jsou důležité, protože závodník má stanoven časový limit pro absolvování celé trati. Asi nepřekvapí, že jsou zakázány jiné optické pomůcky (jako dalekohled a zaměřovací buzola), pomůcky pro určení souřadnic (jako GPS) a telekomunikační přístroje (např. mobily).

V trail-o neexistuje žádné předepsané oblečení. Většina závodníků nosí sportovní oblečení. Pokud se ale chystáte zvolit obvyklé závodní běžecké oblečení, uvědomte si, že na trati trail-o můžete strávit i dvě hodiny a víc. Mezi kontrolami se pravděpodobně budete pohybovat rychle

⁴ V současnosti se již běžně používá ražení pomocí SI čipů. Pozn. překl.

⁵ O něco vhodnější je klasická desková, pokud možno s lupou. Pozn. překl.

(a možná se zahřejete až příliš), potom ale budete stát u kontroly a analyzovat ji – a velmi rychle vám může být docela zima.

Co se obuvi týče, máte mnoho možností. Někteří preferují „orientky“ (boty s hřebíky obecně nejsou vhodné, protože trať vede často po cestách se zpevněným povrchem), někteří mají raději trekingové boty, které najdou uplatnění na mokřích úsecích trati.

Pokud jsou součástí závodu časové kontroly (viz dále), mohou být umístěny před začátkem závodní trati („ostrým startem“). V takovém případě vstupujete do závodu na tzv. **pre-startu**. Na startu (pre-startu nebo ostrém startu) se musíte hlásit v čase, který jste obdrželi na prezentaci, nebo prostě tehdy, když jste připraveni – to závisí na systému, jakým jsou závody organizovány.

Na **ostrém startu** je zaznamenán váš skutečný startovní čas. Měli byste znát⁶ časový limit, během kterého musíte absolvovat celou trať. Budete si muset spočítat nejzazší čas, kdy musíte projít cílem. Pokud limit překročíte, dostanete trestné body⁷. Přestože závody v trail-o nejsou rychlostní závody, časový limit je nutný. Musí být stanoven čas uzavření trati, aby bylo možné zkontrolovat ražení všech závodníků a závod ukončit. Obvykle bývá nastaven přiměřeně velkorysý časový limit a hendikepovaní závodníci mívají někdy k dobru několik minut navíc.

Na ostrém startu také obdržíte **mapu**, která vypadá skoro stejně jako mapy, které znáte z OB. Měřítko mapy bude pravděpodobně 1:5 000 nebo 1:4 000 a bude zpracována podle „lesního“ mapového klíče (ISOM), se symboly zvětšenými na 150% (někdy na 200%). Měřítkem a velikostí symbolů se tyto mapy podobají sprintovým mapám a mapa může být opravdu také někdy připravena podle klíče ISSOM⁸.

Popisy kontrol jsou stejné jako u pěšího OB až na to, že místo kódu kontroly je ve sloupci B vyznačen počet lampionů, které máme na kontrole vidět, a ve sloupci H může být šipkami naznačen směr pohledu ze závodní trati k lampionům na kontrole.

Je zde jeden velmi důležitý rozdíl ve způsobu, jakým se používá mapa. V pěším OB mohou být, pokud to dovoluje terén, použity červené linie vedoucí od kontroly ke kontrole jako možná volba postupu. V trail-o toto není možné vůbec. **Je zakázáno vstoupit do terénu** mimo cesty a pěšiny (vyjma tras, které jsou příslušně označeny). Porušení zákazu může vést k diskvalifikaci. Červené spojovací čáry mezi kontrolami v mapě pouze znázorňují správnou posloupnost kontrol, což má vyloučit nebo alespoň minimalizovat možnost, že některou kontrolu vynecháte.

Vášim úkolem je vyřešit na každém kontrolním stanovišti problém, přičemž je možné se dostat ke kontrole pouze tak blízko, jak to trať dovoluje. Cesta ke každé kontrole bývá obvykle jasná a bez možnosti volby. Tam, kde je možné sledovat kontrolu z několika různých cest, je zamýšlený směr pohledu na kontrolu naznačen směrovou šipkou ve sloupci H popisu kontroly. Někdy stavitel zakáže závodníkům pohyb po určitých cestách. To se v mapě značí standardní červenou čárkou nebo křížkem přes cestu a v terénu páskou.

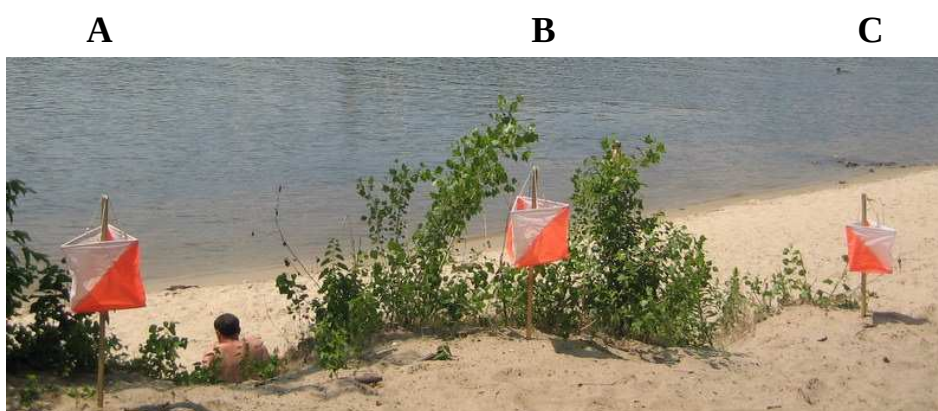
⁶ Časový limit je uveden v Pokynech a musí být vytištěn na mapě (typicky někde u popisů kontrol). Pozn. překl.

⁷ Obvykle jeden trestný bod za každých započatých pět minut. Pozn. překl.

⁸ Na velkých závodech se používá dnes spíše sprintový klíč. Pozn. překl.

Na každém kontrolním stanovišti je jeden nebo více lampionů (až pět). Závodníci musejí rozhodnout, který lampion stojí na místě vyznačeném v mapě středem kolečka a rovněž určeném popisem kontroly. V elitních kategoriích je navíc možné, že ani jeden lampion není umístěn správně. Tato varianta, odpověď „Zero“, dále zvyšuje technickou náročnost závodů.

Pro řešení kontroly mohou závodníci využít pohledy na kontrolu z různých míst na povolené trase. Vybraný lampion je poté nutné nějak identifikovat, aby mohl závodník vyznačit svou odpověď. To se dělá z tzv. **rozhodovacího stanoviště**, které je označeno na cestě (obvykle očíslovaným stojanem), ale není vyznačeno v mapě. Jednotlivým lampionům jsou přiřazena postupně písmena abecedy tak, že lampion nejvíce vlevo je označen A, lampion vpravo od něj B, a tak dále. Pro ilustraci se podívejte na následující fotografii:

V tomto případě bude v popisu kontroly ve sloupci B informace „A-C“.

Všimněte si, že na lampionech nejsou umístěny žádné identifikační znaky. Jakmile si na rozhodovacím stanovišti vyberete některý lampion⁹, přejdete krátkou vzdálenost po trati k tzv. razicímu stanovišti, kde vyznačíte svoji odpověď do průkazky¹⁰. V současnosti jsou na takovém místě přivázány kleště, kterými orazíte v průkazce políčko se správným číslem kontroly a příslušným písmenkem vámi vybrané odpovědi. Pokud se domníváte, že ani jeden lampion neodpovídá zadání, označíte jako odpověď „Z“. Průkazka má dvě identické části, označení kleštěmi se tak prorazí i na druhou stranu, která je později po závodě vrácena závodníkovi. Příklad průkazky můžete vidět v příloze č. 1.

V případě použití elektronického systému zaznamenání odpovědi je na stanovišti příslušný počet krabiček odpovídající počtu lampionů¹¹ a vybranou odpověď vyznačíte „oražením“ čipu ve správné krabičce.

Je třeba také vědět, jak se řeší situace, kdy nesprávně razíte do průkazky. Viz příloha 1.

⁹ Přesněji řečeno, **vybrat** lampion si můžete kdekoliv, ale zvolit **správné písmenko** pro něj musíte pouze na rozhodovacím stanovišti, protože pořadí lampionů při pohledu z jiného místa tratě může být jiné (dojde k tzv. **parallaxe**). Pozn. překl.

¹⁰ Na lokálních závodech bývá běžné, že rozhodovací a razicí stanoviště jsou totožná. Případně může být povoleno razit kdekoliv, kleštěmi (vlastními nebo vypůjčenými od pořadatelů), které si závodník nese s sebou. Pozn. překl.

¹¹ A „zero“ možnosti. Pozn. překl.

Jakmile vyřešíte všechny kontroly a máte označené všechny odpovědi, projdete cílem závodní tratě, kde je zaznamenán čas, který jste strávili na trati¹².

Na závodní trať může navazovat jedna nebo více časových kontrol, které musíte absolvovat. Po jejich splnění pokračujete do cíle, kde předáte průkazku ke kontrole nebo necháte vyčíst čip.

Skóre na výsledkové listině představuje jednoduše počet správně vyřešených kontrol po odečtení penalizací za případné překročení maximálního povoleného času na trati. Jestliže byly součástí závodu i časové kontroly, souhrnný čas dosažený na časových kontrolách slouží pro rozřazení závodníků se stejným bodovým skóre.

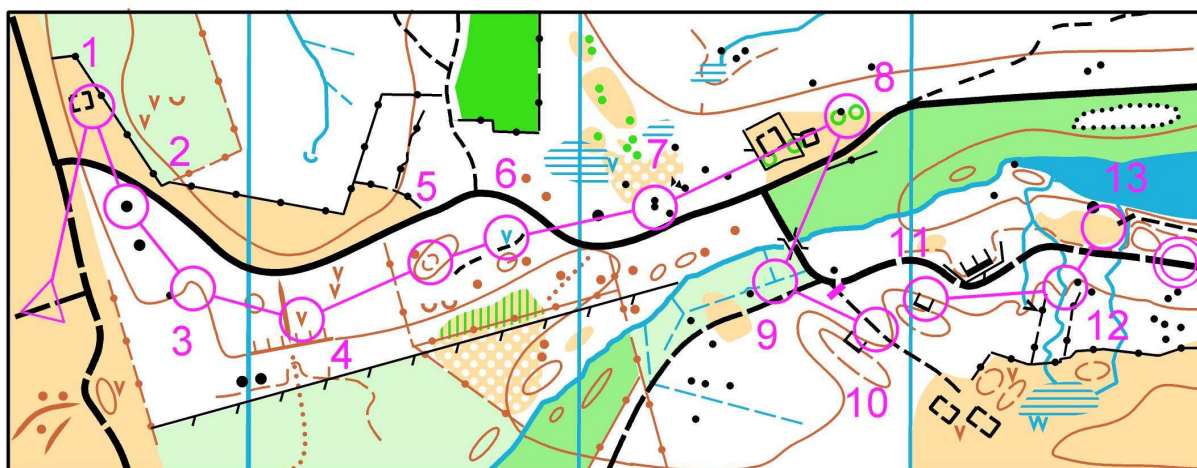
Aby si mohli závodníci zkontrolovat, kde udělali chyby, a dále tak zlepšovat své schopnosti a znalosti, vydává pořadatel obvykle mapy se správným řešením kontrol (tzv. **Solutions**). Jedná se většinou o zvětšené segmenty závodní mapy, na kterých jsou zakresleny pozice všech lampionů a rozhodovacích stanišť.

Toto je ve stručnosti základ typických závodů v trail-o – abyste věděli, co vás čeká na trati a jak máte postupovat.

Abychom vám přiblížili podstatu problémů, které se na trati řeší, připravili jsme v následující kapitole malý fotozávod. Kvůli dvojrozměrnému zobrazení každého stanoviště na fotografii jsme museli připravit kontroly o něco jednodušší, než ty, co na vás čekají v reálném závodě.

Kontroly v našem kurzu začínají od těch nejsnazších, s cílem vždy jednoduše přiblížit základní princip. Technická obtížnost se bude pomalu zvyšovat, jak budeme odhalovat zvyklosti, které jsou běžné v trail-o, ale nemusejí být známé orientačním běžcům.

4. TRAIL-O FOTOZÁVOD

Mapa kreslená podle klíče ISOM se symboly ve velikosti 200%. Měřítko zhruba 1:4 000.

¹² Někdy může mít trať více částí, přechod mezi nimi se nezapočítává do časového limitu. Pozn. překl.

Jak můžete vidět, mapa je stejná jako u pěšího OB a je pro interpretaci terénu využívána stejným způsobem s jediným rozdílem – závodníci musejí zůstat na cestách. Čtení terénu a rozpoznávání terénních tvarů tak musí být prováděno na větší vzdálenost, někdy i se sníženou viditelností. Někdy mohou být části mapy zaslepené, pokud se zde nacházejí časové kontroly.

Každý snímek fotozávodu je pořízen **z rozhodovacího stanoviště**, případně ne přímo z cesty, ale **o něco blíže** objektům v terénu, avšak stále **ve stejné linii** pohledu. Důvodem pro přiblížení zabíraného prostoru je zejména fakt, že lampiony se na fotografii jeví vzdálenější a jsou hůře viditelné, než je tomu v reálu.

U některých kontrol je pořízena ještě další fotografie, z jiného místa na trati, jako doplněk pohledu z rozhodovacího stanoviště. To napodobuje povolený pohyb po trati a dokládá, proč je tak důležitý pohled na kontrolu z různých úhlů.

Popisy kontrol jsou standardní piktogramové popisy IOF.

Řešení každé kontroly obsahuje komentáře týkající se vhodných metod řešení a další relevantní fakta vztahující se k dané kontrole.

U každé kontroly je také zobrazeno Solution, zvětšenina části závodní mapy, kde červený křížek označuje rozhodovací stanoviště a červené tečky představují jednotlivé lampiony.

Kontrola 1

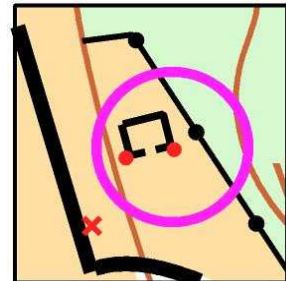
13

¹³ Šipka ve sloupci H říká, že na kontrolu se díváme k SV, tedy z křižovatky na JZ od kontroly. Pozn. překl.

Řešení

Toto je pro začátek jedna z jednodušších úloh. Bez větších potíží lze přesně určit pozice jednotlivých lampionů. Zřícenina je dostatečně velká, aby byla mapována v měřítku, a kolečko je centrováno do takové polohy vůči ní, jakou udává popis kontroly ve sloupci G (JV roh, vně). To odpovídá **lampionu B**. Lampion A je umístěn na JZ rohu zříceniny. Pro určení směrového rozmístění lampionů vůči objektu může závodník použít mapu, buzolu, anebo obojí.

Doplňující tip: Pokud je použit popis směru pro část, stranu, patu nebo okraj ve vztahu ke středu objektu, správný lampion je umístěn přesně v popsáném směru v případě, že má takový objekt rozumný tvar. Jestliže pozici lampionu není možno díky tvaru objektu popsat naprosto přesně, jako je tomu u této úlohy, je ve sloupci G uveden nejbližší vhodný směr. Pokud nastane situace, že měření směru vychází přesně doprostřed mezi sousední hodnoty (např. mezi J a JZ), obě jsou pro popis přijatelné.

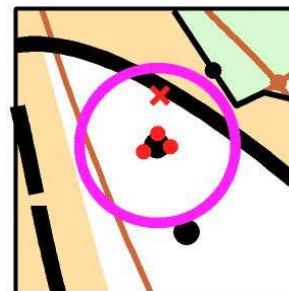
Kontrola 2

2	A-C		▲			○	
---	-----	--	---	--	--	---	--

Řešení

Tato kontrola Vás už prověří trochu víc, a to ze dvou důvodů.

Za prvé, plocha, kterou kámen v terénu zaujímá, je menší než oblast pokrytá jeho značkou v mapě. U takovýchto „bodových“ objektů se kolečko centruje na střed značky a nikoliv do místa, jež by odpovídalo směrovému popisu ve sloupci G. Kolečko na mapě vám tak na rozdíl od první kontroly v tomto případě při určování směru nepomůže.

Druhá obtíž spočívá v tom, že se díváme z cesty směrem k jihu, přičemž popis ve sloupci G udává sever¹⁴. Pro sever a jih to není zas až tak obtížné, ale obracení východu a západu může být pěkný chyták.

Pohled z rozhodovacího stanoviště vede jižní směrem ke středu kamene. **Lampion B** je umístěn přímo ve směru tohoto pohledu a tudíž na severní straně kamene.

Doplňující tip: Pokud trať umožňuje pohled přes lampion na střed objektu, tak jako tomu je u lampionů A a B v tomto příkladu, můžeme přesně zkontrolovat pozici lampionu v terénu. To je mnohem přesnější než odhadování míry otočení k jedné straně, jako je tomu na fotografii. Kdyby piktogram popisoval lampion C, bylo by nutné dojít na cestu na západ od kontroly a podívat se na kámen od západu nebo jihozápadu.

Kontrola 3

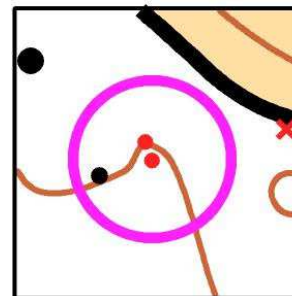

¹⁴ V popisu je tečka „nahore“, ale v terénu je sever směrem k nám, tedy „před resp. pod objektem“. Pozn. překl.

Řešení

Dobré čtení vrstevnic je asi jednou z nejdůležitějších schopností pro špičkový trail-o. Zde je jednoduchý příklad.

Fotografie ukazuje malý nosík. Níže umístěný lampion se nachází na patě nosíku. Horní lampion je blízko vrcholu nosíku a střed kolečka je vycentrován nad vrstevnicí, a tedy „dovnitř“ nosíku. **Lampion A** jasně odpovídá popisu „nosík, nahore“ a středu kolečka v mapě.

Tento příklad však není tak jednoduchý, jak by se na první pohled mohlo zdát. Kudy vede vrstevnice vykreslující nosík v terénu? Podél jeho paty, nebo někde výš? Kdyby zde mezi dva stávající lampiony stavitel umístil ještě jeden lampion a popis zněl pouze „nosík“, problém by byl mnohem náročnější. Abyste došli ke správnému řešení, museli byste číst vrstevnice mnohem důkladněji. Jak, vám poradí náš tip:

Doplňující tip: Existují dva způsoby, jak sledovat vrstevnice v terénu. Pokud je vrstevnice dostatečně variabilní, je možné odhadnout její průběh od oka. Tuto schopnost získáte až dostatečnou praxí. Druhou metodu lze použít, pokud vrstevnice probíhá nějakým blízkým mapovaným objektem, jako např. kámen v předchozím příkladu. Jako výchozí pozici můžete zvolit tento objekt a od něj jste pak snáze schopni vysledovat průběh vrstevnice terénem. Vyžaduje to ovšem dobrý cit pro vnímání horizontály.

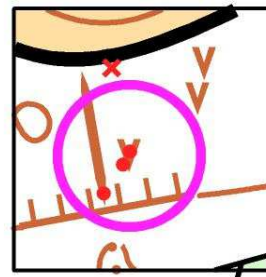
Kontrola 4

4	A-C		V			Q	
---	-----	--	---	--	--	---	--

Řešení

Tato kontrola dokládá nutnost věnovat v trail-o pozornost celému popisu kontroly, nejen piktogramu objektu. Jáma je bodový objekt, takže střed kolečka je umístěn do středu symbolu. Kdyby zde nebyl žádný popis ve sloupci G, hledali bychom v terénu střed objektu, což by odpovídalo lampionu A. Popis ale říká: „Jáma, jihozápadní okraj“, čemuž odpovídá správný **lampion B**. Popis umístění lampionu C by zněl nejspíše „Rýha, jižní konec“.

[Pokud by vás zajímal účel uměle vytvořených objektů na fotografii, pak vězte, že toto místo dříve bývalo cínovým dolem. Na konci rýhy bylo vodní kolo, které pohánělo stroje. Voda byla přiváděna z kanálu, který je dnes již suchý.]

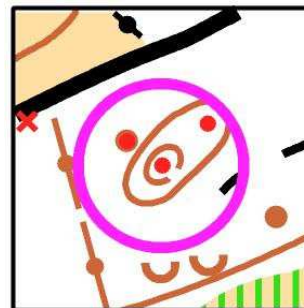
Kontrola 5

5	A-C		○				
---	-----	--	---	--	--	--	--

Řešení

Popis „kupa“ bez dalšího upřesnění ve sloupci G znamená přesný střed objektu v kolečku, v tom rozsahu, jak je v mapě vyznačen vrstevnicí. V tomto případě popisu odpovídá **lampion C**, umístěný uprostřed oválu vykresleného pomocnou vrstevnicí. Naproti tomu popis lampionu A by byl „kupa, SV část“ a odpovídal by místu, které leží uvnitř oválu vykresleného hlavní vrstevnicí¹⁵. Lampion B je umístěn na bodové kupce.

Kontrola 6

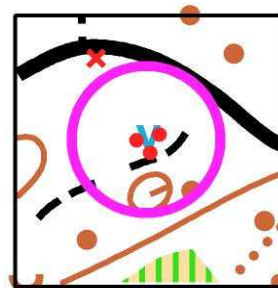
6	A-C						
---	-----	--	---	--	--	---	--

¹⁵ Vedli jsme o tom s autorem textu, Brianem Parkerem, dlouhou diskusi. Dle našeho názoru je v mapě pouze jediná kupa vykreslená dvěma vrstevnicemi a popis „kupa“ by se tedy měl vztahovat na celou kupu. V tom případě by správné umístění lampionu bylo někde mezi lampiony A a C. Zajímavým „chytákem“ by v té chvíli byl fakt, že správná poloha by nebyla v nejvyšším bodě kupy. Naštěstí je kupa dost rozsáhlá na to, aby závodník z polohy středu kolečka odhadl, že stavitel měl zde na mysli pouze „horní část kupy“ vykreslenou pomocnou vrstevnicí.

Řešení

Tato jáma s vodou je nepravidelně tvarovaný bodový objekt a je zapotřebí určité pečlivosti, abychom dobře určili nejvzdálenější bod v daném směru. Pohled z cesty k jámě vede správným směrem (na J) a směřuje přes cestičku k okraji vrstevnicové prohlubně za ní. Díky tomu můžeme zjistit správnou pozici lampionu (**lampion B**) na jižním okraji jámy s vodou.

Doplňující tip: Pokud má objekt nepravidelný tvar, je někdy těžké určit správný bod ve směru daném popisem ve sloupci G. V takovém případě si můžeme pomoci tzv. severskou metodou. Představte si pás přibližující se k objektu ze směru daného popisem (podobně jako se vlna valí ke břehu). Bod, kde se tento pás dotkne objektu, je nejvzdálenějším bodem v daném směru.

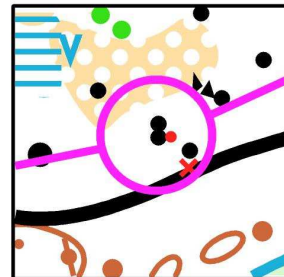
Kontrola 7

Řešení

U této kontroly se nám poprvé představuje koncept odpovědi „zero“, v tomto případě ve své nejjednodušší formě s jedním lampionem. Zde bude lampion umístěn buď správně (políčko „A“ v průkazce), nebo špatně (políčko „Z“).

Kontrolou objektů v terénu zjistíme, že **lampion (A)** stojí u správného kamene uprostřed kolečka a je na východní straně, jak vyžaduje popis.

Doplňující tip: Zvláštní pozornost je třeba věnovat popisům bodových objektů, kdy střed kolečka neodpovídá směru. Pokud je **ABSOLUTNĚ JASNÉ**, že na popsané pozici není umístěn žádný lampion, je správná odpověď „Z“. Ve výše uvedeném příkladu by takovou odpověď dával lampion umístěný na J (nebo JZ nebo Z) straně objektu.

Kontrola 8**Řešení**

Správně umístěná kontrola s popisem „mezi“ dvěma objekty musí splňovat dva požadavky:

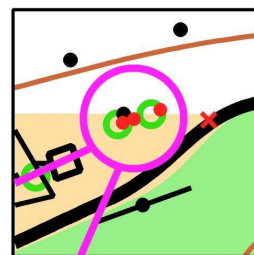
- Správný lampion je umístěn na nejkratší spojnici mezi dvěma objekty, což je v tomto případě dost jednoduché, ale může to být obtížnější u prostorových objektů.

- Lampion je umístěn přesně uprostřed mezi okraji daných dvou objektů na úrovni výšky lampionu, tomto případě mezi kmeny stromů¹⁶.

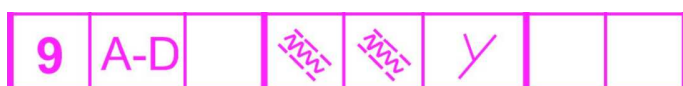
Na fotografii můžeme vidět, že lampion B je umístěn na linii spojující kmeny stromů, takže první požadavek je splněn. Jedná se ale o střed? Podle fotografie se zdá, že lampion stojí mimo střed, ale jde pouze o zkreslení způsobené perspektivou (levý strom je vzdálenější než pravý). Můžeme odhad mírně korigovat, abychom potlačili vliv perspektivy, ale lepší je vrátit se trochu doleva, odkud střed odhadneme lépe.

U tohoto příkladu je relativně snadné rozhodnout, že **lampion B** stojí „velmi blízko“ středu spojnice a je tedy zřejmě správnou odpovědí. U obtížnějších kontrol tohoto typu může v blízkosti středu stát několik lampionů, a potom je nutné odhadovat jejich pozice s větší přesností.

Šipka ve sloupci H udává, že z rozhodovacího stanoviště se na kontrolu kouká směrem na západ. Stanoviště se tedy nachází na V od kontroly a musíme k němu projít po trati až za kontrolu.

Kontrola 9

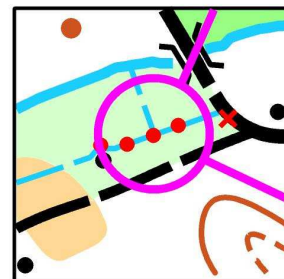
¹⁶ V případě objektu, jako je kámen, je význam jasný. Ale zrovna u stromů je „mezi“ poněkud problematické. Sahají-li větve až k zemi, tvoří okraj větve a ne kmen. Rozumní stavitelé ale takové chytáky nestavějí. Pozn. překl.

Řešení

Na této kontrole ilustrujeme princip druhého pozorovacího stanoviště. Fotografie vlevo je pořízena z rozhodovacího stanoviště a ukazuje, že všechny lampiony jsou umístěny v dlouhém příkopu. Z tohoto místa ale není možné vidět kratší rameno příkopu.

V takovém případě je nutné najít jiné místo, ze kterého uvidíme druhý příkop. Toto místo se označuje jako (druhé) pozorovací stanoviště. Cesta ležící na jih od kontroly není zakázána (na mapě není červeně přeškrtnuta). Je tedy možné dojít na tuto cestu, podívat se na kratší příkop a ujistit se, který z lampionů je opravdu na křížení příkopů.

Pokud to viditelnost dovoluje, udržuje závodník během návratu na rozhodovací stanoviště oční kontakt s vybraným lampionem. Pokud to možné není, je třeba najít jakýkoliv výrazný objekt v bezprostředním okolí lampionu a použít ho jako „značku“. Pomocí této druhé metody bychom v našem příkladu určili jako správný **lampion C**¹⁷.

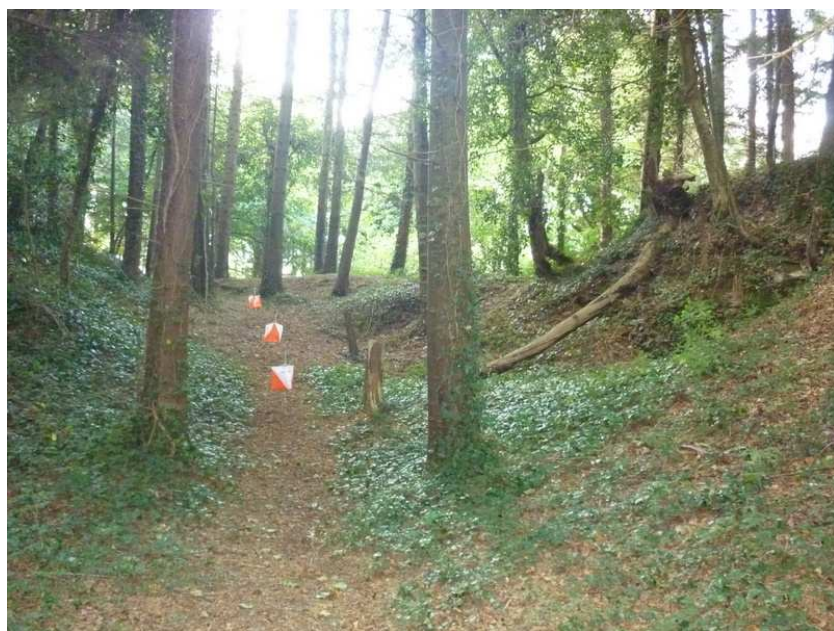

Doplňující tip: Dávejte si pozor na paralaxu! Během návratu z druhého pozorovacího stanoviště k rozhodovacímu stanovišti se často úplně změní pořadí lampionů. V našem příkladu přísluší nejvzdálenějšímu lampionu písmeno B. Když jej ale vidíme z druhého pozorovacího stanoviště, označili bychom jej jako A. Lampionu C v tomto případě náhodou při pohledu z obou stanovišť náleží stejné písmenko.

¹⁷ Je možné zvolit třeba některý z neobvykle tvarovaných stromů. Pozn. překl.

Kontrola 10

10	A-C		∩				
----	-----	--	---	--	--	--	--

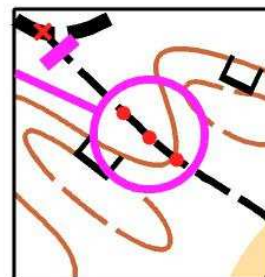
Řešení

Tato kontrola je také řešena pomocí druhého pozorovacího stanoviště.

U úzkého údolíčka jsou povolené pozice výlučně podél středové linie. Tato linie je přitom pomyslně rozdělena na tři části: horní resp. dolní část (byla by popsána příslušným piktogramem ve sloupci G) a střední část¹⁸ (není-li ve sloupci G žádný popis). Když sledujeme vrstevnici tvořící údolíčko od skalního srázu doleva, probíhá zhruba v blízkosti nejvýše položeného lampionu. Správný lampion je tedy jeden ze dvou zbylých¹⁹ (nebo žádný z nich).

Abychom učinili toto rozhodnutí, popojdeme dále po cestě, odkud můžeme vidět, že **lampion B** se nachází naproti konci skalního srázu, stejně tak jako střed kolečka v mapě.

Lampion C by odpovídal popisu „Údolíčko, dolní část“.

Kontrola 11

11	A-C		⌌				
----	-----	--	---	--	--	--	--

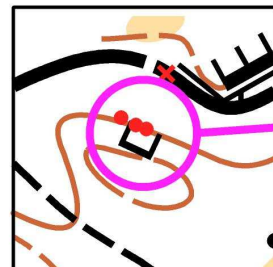

¹⁸ Technická směrnice používá termín „střed“, tj. pozice lampionu by se neměla příliš vzdálit od prostředku údolíčka. Pojem „střední část“ budí mylný dojem, že se jedná o celou třetinu rozsahu údolíčka. Pozn. překl.

¹⁹ Je třeba ještě doplnit poznámku, která běžnému „pěšákovi“ nebude zřejmá. Aby nevznikaly dohady, používá se v trail-o konvence, že pojem „údolíčko“ (a jiné podobné) se vztahuje na oblast v terénu, která je omezena vrstevnicí vytvářející údolíčko v mapě (ačkoliv třeba terén nad touto vrstevnicí ještě stoupá). Proto zde autoři vyvozují závěr, že „střed“ nemůže odpovídat lampionu „A“, který leží nepatrně nad onou vrstevnicí. Pozn. překl.

Řešení

V tomto místě se náš fotozávod začíná dostávat do techničtější části! Orientační běžci jsou zvyklí na to, že některé skalní srázy a skalky jsou mapované a některé ne. IOF doporučuje jako minimální výšku pro mapování skalních srázů jeden metr²⁰. To znamená, že snižující se skalní sráz je mapován pouze tam, kde jeho výška překračuje 1 m. Takový sráz se proto v terénu jeví delší než v mapě. U pěšího orientačního běhu není takový rozdíl příliš významný, v trail-o je ovšem mnohem důležitější.

V našem příkladu není u popisu kontroly ve sloupci G žádná informace. Správná pozice lampionu je v tom případě u paty skalního srázu uprostřed mapované délky. Na první pohled se zdá, že takovému místu odpovídá lampion B.

Pokud ale použijeme výšku lampionu jako měřítko (je to čtverec o straně 30 cm), vidíme, že lampion úplně vpravo stojí přibližně v místě, odkud se sráz snižuje pod úroveň 1 m. Středový bod mezi tímto místem a levým koncem (který překračuje 1 m) odpovídá **lampionu A** – to je správná odpověď.

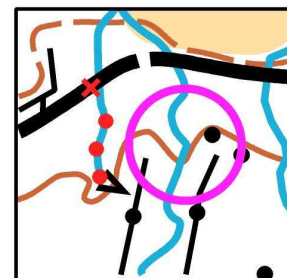
Kontrola 12

²⁰ Samozřejmě existují terény, kde mapař tuto mapovací hranici jedním či druhým směrem posouvá. Je-li takový posun výrazný, měl by být uveden v Pokynech. Pozn. překl.

Řešení

Tato kontrola představuje další rozměr trail-o na vrcholové úrovni – jde o „zero“ kontrolu na falešném objektu. Terén v okolí lampionů vypadá velmi přesvědčivě, jako by byl správným prostorem, který odpovídá poloze kolečka v mapě, ale není tomu tak – lampiony jsou umístěny na podobném, paralelním objektu.²¹

Na fotografii není úplně dobře vidět, jak přesně pokračuje potok dál směrem vzhůru za nejvzdálenějším lampionem, ale může se zdát, že se ohýbá do rýhy nebo malého údolíčka napravo od stromu²². Neopatrný závodník by tedy skutečně mohl ztotožnit tento zdánlivý ohyb s ohybem, kde je umístěn střed kolečka, a lampion B považovat za správnou odpověď. Ve skutečnosti je toto údolíčko suché a potok vytéká z bývalého vchodu do dolu, který je schovaný za stromem. Přestože celá řada objektů v paralelním prostoru více či méně odpovídá těm správným, pozorný závodník by zde měl odhalit významné rozdíly. I na fotografii je patrné, že poblíž ohybu nalevo chybí mapovaný kámen²³. V reálu by pak závodníkovi měl pomoci plot na druhé straně cesty u rozhodovacího stanoviště a také ohyb cesty.²⁴

Doplňující tip: První otázkou, kterou si vrcholový závodník pokládá na kontrole, je: „Dívám se na stejný objekt, jaký je v kolečku na mapě?“

Doplňující tip: Když se stavějí a analyzují „Zero“ kontroly, musí být absence lampionu na místě odpovídajícím popisu a středu kolečka naprosto jasná²⁵. Malý posun lampionu oproti správné poloze by neměl být posuzován jako důvod pro odpověď „Z“²⁶.

²¹ Je to klasická paralelní chyba jako v pěším OB. Pozn. překl.

²² Nespoléhejte ale na to, že v reálu to bude lepší. Kdyby tohle byl skutečný závod, vsadím se, že by se našli závodníci, kteří by téhle iluzi podlehl i „naživo“. Pozn. překl.

²³ Také „nesedí“ kamenná zídka, která by neměla směrem doleva ohyb přesahovat. Pozn. překl.

²⁴ To je sice hezká teorie, ale při závodě je všechno jinak. Nežádá se, aby se přes všechny objektivní skutečnosti, které při kávě u krbu člověk „jasně vidí“, závodník sám sebe „ukecá“, že v té hromadě šutrů vidí přeci jen jeden větší, který je tím mapovaným... A rázem mu všechno „klapne“, cvakne B a pokračuje v cestě. Po deseti krocích dojde do ohybu cesty a začne si rvát vlasy. Pozn. překl.

²⁵ Technická směrnice dokonce radí, že při přípravě „zero“ kontroly by do správného místa měl být skutečně jeden lampion umístěn, aby stavitel ověřil, že je dostatečně vzdálen od ostatních. Pozn. překl.

²⁶ Ovšem o tom, co je „malý“ posun (tzv. „zero tolerance“) rozhoduje jen cit stavitele a těch, kteří jeho práci kontrolují. Na kvalitních závodech se obvykle na decimetry „nehraje“. Každopádně by měl závodník při závodě co nejrychleji míru zero tolerance konkrétního stavitele vypořizovat. Dnes bývá zvykem, že je zero tolerance přesně specifikována v Pokynech. Pozn. překl.

Kontrola 13**Řešení**

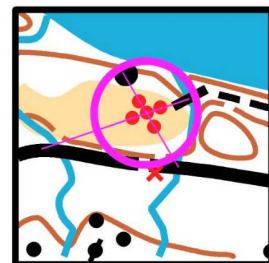
Na této kontrole ukážeme techniku záměrných linií.

Popisu „Světlna, V část“ odpovídají všechny lampiony. Jak je tedy od sebe odlišit?

Odpověď zní: „pomocí záměrných linií probíhajících body identifikovanými na mapě a středem kolečka“.²⁷

U prostorových objektů jsou potřeba dvě záměrné linie, v našem příkladu jsme použili tyto: Jedna záměrná linie vychází z V křížení potoka a cesty a vede ke středu zřícené věže. Druhá záměrná linie vychází ze středu ohybu cesty a vede ke středu mostku.

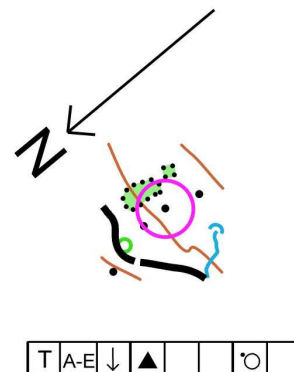
Na průsečíku obou linií se nachází jediný lampion. Vrátime-li se na fotografii z rozhodovacího stanoviště, vidíme, že se jedná o **lampion C**.

Časové kontroly

Na časových kontrolách se závodník nepohybuje, má pevně danou pozici – obvykle sedí na židli²⁸. Rozhodčí obvykle blokují výhled, zatímco si závodník sedá. Poté rozhodčí odstoupí a časoměřič ukáže závodníkovi lampiony – Alpha, Bravo, Charlie, Delta, Echo, Foxtrot²⁹ – a předá závodníkovi výřez **závodní mapy**. Od tohoto okamžiku do okamžiku odpovědi se závodníkovi měří čas – buďto ho měří rozhodčí stopkami anebo ho zaznamená elektronické razicí zařízení.³⁰

Mapa je zorientována ve směru pohledu do středu lampionů. Tento pohled zobrazuje fotografie.

Ukázka mapy

²⁷ Neděste se, takto drsná podoba použití záměrných linií je už hodně „old style“ a lampiony pár metrů od sebe se vidí dnes už jen zřídka. Nicméně „záměrky“ mohou do určité míry pomoci při základní orientaci v prostoru. Jenom mějte na paměti, že stavitel jistě neprověřil všechny možné kombinace objektů, a čím vzdálenější objekty použijete, tím menší je šance, že stavitel danou záměrnou linií zkontroloval. Pozn. překl.

²⁸ Vozíčkáři na svojí, ale ve stejném místě. Pozn. překl.

²⁹ Na „časovce“ může být až šest lampionů, závodník odpověď buďto vysloví (pomocí uvedených slov mezinárodní hláskovací abecedy) anebo ukáže na písmeno na deskách s mapou. Pozn. překl.

³⁰ Dnes už se téměř výhradně používá tzv. „TempO styl“, kdy závodník řeší postupně více úloh, sám si otáčí mapy a čas se zastaví, až po poslední odpovědi. Pozn. překl.

Řešení

Při řešení časové kontroly je důležité myslet metodicky – a rychle! Popis říká „kámen“, takže lampiony u hustníků mohou být vyloučeny. Který ze tří kamenů s lampiony je ale který? Ve středu kolečka je pouze jeden kámen, druhý kámen na okraji kolečka by musel být popsán ve sloupci C jako „severní“ – ten je ale příliš nalevo a můžeme jej vyloučit. Zůstávají nám tedy tři kandidáti na jediný kámen ve středu kolečka. Musíme odhadnout, že lampiony C a E jsou u dvou kamenů, které pro svoji velikost nejsou mapované. Větší kámen za nimi vypadá jako nejžhavější kandidát a je i v linii s mezerou mezi hustníky. Musí to být tedy on. Ještě ověřit, že lampion je na SZ straně. **Lampion B!** Čas se zastavuje. Uf!

Na vrcholové světové úrovni jsou známi závodníci, kteří dokážou na jednodušší kontroly správně odpovědět za méně než 5 s. A to je rychlost!

Ne všechny problémy lze vyřešit tak rychle. Maximální čas na odpověď je 60 s, po 50 s dostává závodník varování. Pokud neodpoví v limitu, je penalizován.

Při závodě obvykle závodníci řeší dvě časové kontroly, někdy ale i tři nebo dokonce čtyři.

5. ZÁVĚR

Uvážíme-li techniky popsané v našem fotozávodě, jakýkoli orientační běžec, který se rozhodne vyzkoušet poprvé skutečný závod v trail-o, by měl předvést slušný výkon.

Pokud tedy o vyzkoušení trail-o uvažujete, udělejte to, jakmile se naskytne příležitost. Připravte se na to, že skutečný závod bude mentálně těžší, než možná očekáváte. Na druhou stranu, nejsou ojedinělé případy, kdy skvělí orientační běžci na svém prvním závodě trail-o porazili mnohé zkušené „trailisty“. Někteří říkají, že je to jen začátečnické štěstí. Může to ale být také výjimečný talent!

Hodně štěstí!

6. PODĚKOVÁNÍ

Autorem původního dokumentu je Brian-Henry Parker (GBR), technický poradce působící při Trail-O komisi IOF (IOF Trail-O Commission).

Děkujeme za komentáře a pomoc členů Komise a mnoha dalších lidí, kteří se věnují pěšímu OB nebo Trail-O. Několika užitečnými korekturami přispěli jmenovitě: Clive Allen (DEN), Hannu Niemi (FIN) a Jari Turto (FIN).

Každý, kdo by chtěl přispět dalšími komentáři k tomuto dokumentu, prosím, zašlete je prostřednictvím formuláře na stránkách IOF (www.orienteing.org).

Fotografie kontrolních stanovišť pocházejí z lesů v lokalitách Burrator on Dartmoor a Old Mill Creek nedaleko Dartmouthu v jihozápadní Anglii.

Český překlad: Jana Kost'ová, Libor Forst, Lenka Forstová

Poslední revize: 21.8.2018

PŘÍLOHA 1. UKÁZKA PRŮKAZKY

1	A	B	C	Start Delay 1 Delay 2 Finish Time Over Name Comp. Nbr. Federation 	D	E	Z	1			
2	A	B	C		D	E	Z	2			
3	A	B	C		D	E	Z	3			
4	A	B	C		D	E	Z	4			
5	A	B	C		D	E	Z	5			
6	A	B	C		D	E	Z	6			
7	A	B	C		D	E	Z	7			
8	A	B	C		D	E	Z	8			
9	A	B	C		D	E	Z	9			
10	A	B	C		D	E	Z	10			
11	A	B	C	Avg.	Watch 2 sec	Watch 1 sec	Answer	D	E	Z	11
12	A	B	C	Sec.				D	E	Z	12
13	A	B	C				T.C.1	D	E	Z	13
14	A	B	C				T.C.2	D	E	Z	14
15	A	B	C				T.C.3	D	E	Z	15
16	A	B	C	Sec.		Total Time	T.C. Correct	D	E	Z	16
17	A	B	C	Sec.		Penalty		D	E	Z	17
18	A	B	C	Corrected Time			Score	D	E	Z	18

Skutečná průkazka je větší než tento obrázek. Kolonka pro ražení má minimálně 13 mm².

Průkazka má ještě druhý identický díl, přeložený dospodu, do něj se při ražení „zkopíruje“ odpověď. Tato kopie je závodníkům vrácena po závodě, aby si mohli nezávisle zkontrolovat svoje odpovědi.

Průkazka bývá voděodolná.

Políčka jsou rozdělena na dvě skupiny, aby byla blíž okraji a mohly být použity kratší razící kleště.

Průkazka může mít i jiný design.

Chyba v ražení

Vaše první odpověď (hlasová nebo ražením) platí. Změny nejsou povoleny.

Pokud je na průkazce ořazeno více políček v jedné řadě stejnými kleštěmi, je to považováno za chybnou odpověď.

Pokud jsou v jedné řadě dvě ražení různými kleštěmi, pak je-li ve správném políčku správný razící kód, může to být akceptováno jako správná odpověď³¹.

Dobrá rada zní – nerazte dvakrát!

³¹ Nikdy jsme se s takovou benevolencí nesetkali. Naopak. Zkušený proto radí: před ořazením otočit průkazku lícem nahoru, zkontrolovat řádek, přepočítat lampiony a orazit. Pozn. překl.